

## В КРАЇНІ ДРІМУЧИХ ТРАВ

«Звичайно, Сонцю немає ніякого діла до людини. Проте в людини завжди було діло до Сонця. Більш як дві тисячі років тому Ератосфен з допомогою тіні від Сонця обчислив розміри земної кулі, підрахував, що Земля має довжину окружності по екватору 250 000 стадій, приблизно 38 000 верст! Але ж той світ, що його міг знати старогрецький географ Ератосфен, був такий малий, такий малий...

Я рисую на піску Ератосфенів світ — без Америки, без Австралії. Теплі береги Середземномор'я... Персія... Скіфія... Світ був такий малий! Аж ось постала перед Ератосфеном приголомшлива цифра — 250 000 стадій! І не переляк, не безпорадність, а завзяття, жадоба дізнатися, відкрити, побачити оволоділи душею людини. Перед Ератосфеном світ ширшав і розростався поступово, від одного неквапливого математичного підрахунку до іншого. А переді мною світ і речі вирости відразу. Раптово! У сто, у двісті разів. Шалена година, незрозуміла мить!

...Сьогодні я зав'язав свою дорожню торбу. В ній — щоденник спостережень і відкриттів, які я зробив у цій країні. Безкрай шлях, неозорі простори, що їх я мушу пройти з моєю в'ючною твариною. Неспокій і страх охоплюють мене.

Сутінки ховають рисунки на піску. Час спати...»

«Дописую цей останній аркушик за № 2876 рано-вранці.

Учора, коли ніч сховала рисунки на піску, я довго дивився на зірки. Чомусь подумав, що живуть вони самотньо й сумно в своєму небі. Пожалів їх. Я сказав їм: «Не журіться!» За допомогою водяних пострілів-поштовхів рухається личинка бабки. За цим принципом летить у небо вогняна ракета під час великих свят і народних гулянь. За таким самим способом люди поведуть свої повітряні кораблі з Землі на Місяць і до вас, далекі планети. Веселіше й тепліше стане на них від людського гомону і сміху. Що? До вас далеко? Нічого, людина долетить! Личинка бабки — це живий ракетний двигун! Його я побачив тут у дії. Це лише одне з багатьох відкриттів, що їх я записав у своєму щоденнику, який понесу і передам людям.

Закриваючи каменюкою вхід до своєї оселі, я сказав зіркам: «На добраніч!» І вони ще яскравіше засяяли мені у відповідь і навіть ледь-ледь хитнули в небі своїми віями-променями. Сьогодні я вкладаю в щоденник відкриттів і цей аркушик. Як хороше! На серці спокійно. Ні побоювань, ні страхів. В'ючна тварина на припоні. Діжонваль... Діжонваль... Йду перевірити погоду за його барометром. Поки йшов, думав про Поливанова... Барометр провіщає: ясно, тепло.

Отже, в дорогу! За довгі роки жодного разу не обдувив мене цей барометр...»

Степан Єгорович Тарасевич, директор Ченського педагогічного інституту, ледь помітно всміхнувся:

— Незвичайність тексту, згадка про неіснуючу систему барометра, а також те, що хтось навіщось в десятки раз зменшив текст невідомим способом, аж його довелося читати під дуже сильною лупою, аби продиктувати друкарці, — все це разом узятє може справді спантеличити будь-кого.

При цьому Степан Єгорович пильно глянув на сірникову коробку, в якій я приніс тонесенькі і крихітні аркушики з мікротекстом.

— Ви кажете, що ці аркушики були у букеті квітів, якого випадково кинули до вас у номер готелю! Так? Але ж це жарт! Ви зараз пересвідчитесь. Я викличу студента Белянкіна, і він роз'яснить нам, чому для жартівливого листування з друзями він обрав дивний метод і такий дивний текст.

— І зменшення цього тексту за допомогою фотоапарата, очевидно, теж було зроблено, щоб пожартувати?

— Авжеж!

— Проте студент Белянкін уже відмовився: не він писав, не він зменшував ці аркушики.

— Так і сказав? Вам? У присутності студентів?

— Саме так!

— Ну, знаєте!.. Ви людина нова, чужа в інституті. — Професор Тарасевич неквапливо й розмірено постукав зігнутих пальцем по столу, з ледь прихованою іронією подивився на мене. — Ви, здається, літератор з Москви? В інституті йде своє звичайне життя, і раптом... бах! З'являється ви, незнайома людина, у ру-

ках букет квітів і сірникова коробка. У коробці якісь аркушики, а в них — виклад фантастичних вигадок і почуттів Белянкіна. Не дивно — юнак зняковів, розгубився: ні, не я писав!

— Але в листі, який ми допіру прочитали, немає жодного жартівливого чи сміхотливого слова, а є схвильована розповідь про якусь подорож, про Ератосфена, про якусь там в'ючну тварину...

— Згоден, дивно. Але гадаю — і писав, і зменшував з допомогою фотоапарата Белянкін. Щоб пожартувати! Зараз викличу його. — Директор відчинив двері: — Ірино Сергіївно, будь ласка... Вибачте... — Він обернувся до мене: — Секретарки немає на місці. Зараз студентів попрошу покликати.

Директор пішов.

Десь у довгих коридорах інституту лунко перекочувалось: «Белянкіна до директора... Белянкіна до директора!»

## НЕСПОКІЙНА РАДІСТЬ

Як усе це сталося? Адже в Ченську я лише проїздом. Мені треба бути в касах пароплавства, їхати далі морем до одного з курортних містечок, а я — в Педагогічному інституті і сиджу в кабінеті директора в шкіряному кріслі. Замість блискотіння морської хвилі — виблискування скла книжкових шаф; замість безмежної гладіні — зелені, злегка вицвілі на сонці штори на вікнах. Нащо я чекаю студента Белянкіна й директора інституту Степана Єгоровича Тарасевича? Сивий, спокійний, трохи втомлений чоловік, він, мабуть, вільно й невимушено спілкується із студентами, завжди входить в усі подробиці інститутського життя.

Чи скоро він повернеться?

...Останні дні і ночі в Москві, невгомні й клопіткі, сповнені тривоги і побоювань за успіх п'єси, вкрай стомили мене. Я сів у поїзд. Три доби пробув у дорозі. Зупинився в Ченську, щоб переїхати на пароплав.

Поїзд прибув учора рано-вранці. З вокзалу я відразу ж попрямував на пристань. Спитав, як з пароплавом.

Відповіли:

— Зачекайте! Пароплав у потрібному вам напрямку буде завтра.

Потім я оглядав містечко. Обідав. А вже після цього пішов у готель. З центральної вулиці, повз магазини з великими світлими вітринами під парусиновими тентами, я завернув у провулок, що збігав з гори.

Провулок брукували. Гар від гарячого асфальту і курява стояли в повітрі. Але солодкий запах резеди, тягучий, м'який аромат левкоїв, густі пахощі троянд струмували з усіх палісадників провулка і ні на крок не відставали від мене.

Звідкілясь долинав співучий звук поперечної пилки и цюкали-цюкали сокири уривчасто й чітко, то перебиваючи, то наздоганяючи одна одну.

Двоповерховий будинок готелю був споруджений, мабуть, дуже давно. Вигляд він мав досить незграбний. Перший поверх був кам'яний, другий — дерев'яний. На першому поверсі, очевидно, колись містилися крамнички двох власників: двоє дверей з обох кінців будинку вели на другий поверх. Тепер через одні двері заходили в готель; над ними вивіска — «Хвиля». Другі двері вели, мабуть, в квартири.

В світлому коридорі готелю за столом сиділа дівчина. Я побачив рівний проділ і двічі обкручені навколо голови коси. Дівчина низько схилилась над книжкою.

— Чи є у вас вільні номери?

Не відриваючись від книжки, дівчина мовила:

— «Простіть, Едмон... Простіть заради мене, заради мого кохання до вас!»

— Я не Едмон, не граф Монте-Крісто, — сказав я дівчині з книжкою.

— «Гідність заміжньої жінки зупинила порив змученого серця», — прочитала вголос дівчина і, тримаючи вказівний палець на рядку в книжці, глянула на мене: — Пробачте, громадянине, ніяк не можу відірватись.

— Чи є вільні номери?

— «Чоло її схилилось майже до підлоги...»

— Мені потрібний номер на одну добу. Завтра я від'їжджаю.

— «Граф кинувся до неї...»

Піднявши свій чемодан, я рушив до дверей і хотів був піти, давши дівчині можливість і далі читати вголос роман Дюма «Граф Монте-Крісто», проте ще раз запитав:

— Чи є у вас вільні номери? Дівчина повторила:

— «Граф кинувся до неї...» — і простягла руку до стіни, на якій висіла невелика плесковата шафка з відчиненими скляними дверцятами.

У шафці на гачках висіли ключі з номерками. Чергова, не відриваючи очей від книжки, зняла з гачка ключ, подала його мені й сказала:

— Заповніть бланк за формою — це перше; залиште вісім карбованців — це друге. А третє... так... «Боже мій, я називаю вас Едмоном, чому ж ви не називаєте мене Мерседес?»

— Але пробачте, Мерседес, — сказав я черговій, — я не граф Монте-Крісто...

— Авжеж, — зітхнула дівчина, уважно подивившись на мене, — який же з вас граф Монте-Крісто... Якщо надумаете прожити в готелі більше доби, то не забудьте попередити мене.

Я хотів був дещо сказати, про щось запитати, але безнадійно: чергова по готелю назавжди поринула в книжку.

Я пішов з ключем довгим коридором.

У номері був гардероб, стіл, застелений вишиваною білою скатертиною, умивальник, кілька стільців. Вимиті дошки підлоги сяяли чистотою.

Розчинив навстіж вікно. Сперся ліктями на підвіконня. Які навпроти маленькі будиночки! Вікна невеликі, квадратні, з легкими завісками. У віконницях вирізано маленькі серця.

На ганочках сидять бабусі. Я не чую, про що вони розмовляють. Але, мабуть, їхня розмова тягнеться поволі, неквапливо, з паузами. їхні слова прості й нехитрі... Про що?.. Як приготувати баклажанну ікру, щоб вона була гостріша, як краще висушити виноград, які є ліки від ломоти у попереку, а може, нарікають на те, що тепер сонце не так гріє і частіше бувають дощі.

Чи міг я передбачити, чи міг наперед угадати, що саме тут, у цьому місті, в 19... році, тихого літнього вечора, всього за кілька хвилин я стану учасником таких подій, у вірогідність яких потім ледве повірю!

З-за рогу показалися юнак і дівчина. Вони йдуть дуже й дуже поволі. Можливо, вони йдуть так поволі, щоб довше побути одне з одним.

Вони мовчать, певно, збираються сказати одне одному якесь заповітне слово — весь час збираються з духом і ніяк не зберуться. Ось вони зупинились під моїм вікном. І я чую, як дівчина каже:

Спасибі, Павлику, ось я й прийшла. Подивіться, який великий став фікус, паросток якого мені дала ваша мати.

Очевидно, вікно квартири дівчини було зовсім поряд з моїм. Коли вона показувала на фікус, мені здавалося, що вона дивиться на мене.

— Оленко! Я хочу вам сказати... Оленка сміється.

— Ти знаєш, про що я думаю? Про чудеса. Оцей фікус на моєму вікні — звичайний фікус у старому глиняному горщику, а я дивлюсь на нього і чую, як шурхотять велетенські змії, що проповзають повз фікус у джунглях. Бачу, як, зачіпаючи фікус величезними сірими боками, проходить задуманий слон з маленьким слоненям... Ах, Павлику! Фікуси ростуть не в глиняних горщиках на підвіконнях, а в тропічних джунглях. Адже звідти їх колись привезено. Павлику... Павлику, кожна рослина — це диво, таємниця.

— Розумію... розумію... запилення...

— «Запилення!» Ой, яка нудота! Приймочки, маточки, пилки... А барви? Пахощі? За містом так багато польових квітів!.. Ви там живете... І жодного букетика, жодного букетика...

— Я завжди поспішаю, щоб довше побути з тобою... і ніколи мені їх збирати... Я весь час хочу, хочу вам сказати...

Вони кажуть одне одному то «ви», то «ти».

— Ще взимку, отут... пам'ятаєш... тоді була люта хуртовина. Взимку... Ви так само почали: «Оленко, я хочу вам сказати...».

— Я тоді не сказав, бо... — відповідає Павло, — бо в тебе змерзли руки, і я хотів, щоб ви швидше відігрілися біля груби...

— Зараз хуртовина не перешкодить нам. Кажи!

— Я багато чого кажу тобі, коли буваю сам.

— Але тоді я не чую.

— Кілька разів я писав вам довгі-предовгі листи.